

MAANDBERIGT

VAN HET

Nederlandsche Zendinggenootschap.

(79ste Jaargang.)

INHOUD.

HOOFDARTIKEL: *Savoe, Randjoewa en Amarassih.* — VERSCHIEDENHEDEN: *De laatste maanden van Br. LUYKE's verblijf op Letti.* — *De Berlijnsche zendingen in de Transvaal.* — AANWIJZINGEN EN HERINNERINGEN: *Verzoek om plaatsing van een drietal zoonjes onzer zendingen.* — *De Heer L. V. LEDEBOER BZ. treedt af als Thesaurier; wordt opgevolgd door den Heer F. A. DIJKHOORN.* — *Lijst van Giften en Legaten.*

Savoe, Randjoewa en Amarassih.

„Onbekend maakt onbemind” — zegt het spreekwoord. Het geldt ook met betrekking tot het zendingwerk. Wie er niets van weet, moge er met eene soort van voorname minachting de schouders voor ophalen, of met eene magtspreuk zijn gemis aan belangstelling pogen te regtvaardigen; — wie de zending kent, moet haar liefhebben, althans indien hij nog een hart voor den Heer en voor zijne medemenschen bezit. In de daad, zoo de gemeente van Christus haar pligt en hare roeping begreep, zij zou bedenken, dat zij wat beters te doen heeft, dan in eigen ingewanden te wroeten, en zich al twistende te verscheuren. Eene stad op den berg, licht der wereld, zout der aarde moet zij wezen, en door haar toedoen moet dat Godsrijk verder komen, door Jezus tot redding der menschheid gesticht. Breng het Evangelie van Christus aan de volken, en gij brengt hun een onwaardebaren zegen. 't Is eene kracht der wedergeboorte, ja, allereerst van den innerlijken mensch, maar dan toch ook van het huisgezin, van de maatschappij, van geheel het volksleven. 't Is eene bron, die boven aan den bergtop ontspringt, en nu naar alle zijden heen beekjes uitzendt, die vruchtbaar-

heid brengen waar zij vloeijen, tot onder in het diepe dal.

Zulke gedachten komen onwillekeurig bij ons op, als wij de berigten van Br. TEFFER lezen, waarvan wij in dit Maandberigt een en ander gaan mededeelen. En wij vragen, of iemand van hen, die zeggen, dat men niet het Christendom, maar eerst uiterlijke beschaving aan de heidenen moet brengen, den moed zou hebben te doen wat TEFFER doet, en zich te verloochenen zooals hij, gedrongen door de liefde van Christus, zichzelf verloochent?

In een schrijven van Savoe, d.d. 20 Mei 1876, lezen wij het bedroevend berigt, dat de gezondheidstoestand van onzen wakkeren broeder veel te wenschen overlaat. De geneesheer, die tijdelijk het eiland bezocht, was van oordeel, dat het luchtgestel van Savoe zijne krachten te veel ondermijnde, en dat een vernieuwd verblijf te Amarassih, op Timor, voor hem noodzakelijk was.

„Op verre na” — dus schrijft onze broeder — „ben ik niet verzoend met het denkbeeld om Savoe te verlaten. Maar ’t zou, wèl beschouwd, gebrek aan onderwerping aan ’s Heeren wil verraden, zoo ik geen acht wilde slaan op wenken mij van verschillende zijden gegeven, om te bedenken, dat Savoe voor mij niet meer zal kunnen en mogen zijn, dan eene plaats, waar ’t mij heeft mogen gelukken, — geheel alleen naar den raad en wil van den Heer der gemeente, — in den kortstmogelijken tijd tot den meest goeden uitslag te komen. Immers nog sedert kort werd ook *Maniä*, het vijfde distrikt, voor het Evangelie gewonnen, naar aanleiding van onderhouden hulp bij verschillende ziektegevallen. Allen herstelden, en dit was oorzaak dat reeds velen met hun treurig verleden braken. Ook op *Timoe* ging het in den laatsten tijd weêr merkelijk vooruit, en daar *Timoe* zeer uitgebreid is, kon ik aan het dringend verzoek om nog een godsdienst-onderwijzer geen weêrstand bieden; de gelukkige voortgang van ’t zendingwerk maakte dit noodzakelijk. Neen, ik zelf heb nooit op zoo schoone uitkomsten durven hopen; al mijn

hopen, denken en bidden werd verre, ja zeer verre overtroffen; 's Heeren naam zij er voor geloofd in 't midden der gemeente, ook in ons vaderland! De ongedachte toetreding van *Maniä* en de hoop op het eiland *Randjoewa*, maken nog twee godsdienstonderwijzers noodig, doch daarmee is dan ook alles voor Savoe en Randjoewa afgesloten, en verdere onkosten worden niet vereischt.

„Met genoeg zal men zeker vernemen, dat ik er toe overging om zeven diakenen aan te stellen. De uitbreiding, die de gemeente verkreeg, maakte dezen maatregel noodzakelijk. Savoenezen zijn zoo gewoon aan allerlei oneenigheden, dat het geen wonder is, zoo de oude Adam nog weër eens boven komt; — in ons christelijk Europa speelt hij niet zelden ook nog eene gewichtige rol! Onze diakenen nu, doen bijzonder goede diensten, omdat zij geheel op de hoogte zijn van al de kronkelwegen, die men gewoon is in te slaan bij het bepleiten van eigen zaak. Ook wordt hierdoor de gedachte gewekt, dat de christelijke godsdienst de hunne, hun wettig eigendom is geworden, en zij die thans tot maatstaf kunnen nemen. De diakenen kunnen nu hunnen stamgenooten onder het oog brengen, dat voorheen moord, roof, onregt, geweld, enz. het rigtsnoer was van aller handel en wandel, maar dat het christendom op regt en billijkheid is gegrond. Dit wekt vertrouwen, en bij de meer gegoeden, en bij de geheele bevolking. Om dezen diakenen het gewigt van hunne bemoeijng meer te doen waardeeren, stelde ik eene kerkcollecte in, ten einde jaarlijks over eenig geld te kunnen beschikken voor benoedigdheden in de nieuwe gemeente. Zoo verkrijgen wij eene kas, waarvan alleen met algemeene stemmen van pandita (leeraar), goeroes (onderwijzers) en diakenen mag worden gebruik gemaakt, of voor het uitdeelen van kleederen aan behoeftigen, of voor 't geen in het kerkgebouw noodig is. Aan kapitaalvorming valt niet te denken; wat jaarlijks inkomt wordt ook gebruikt. Om die jaarlijksche inkomst te vermeerderen, gaf ik van mijne zijde vijftig stuks

vee ten geschenke. Dit vee werd verdeeld onder de kudden der diakenen, en de winst, die er met den tijd van wordt getrokken, moet in tweeën worden verdeeld: één deel voor de armen, en één deel voor de onderwijzers; want alles, waarin wij thans voor eigen rekening ten behoeve dezer laatste voorzien, als kleederen, enz. kan hun moeilijk op andere en betere wijze worden vergoed. Bij hoogst zuinige berekening hebben de goeroes in 't vorig jaar, door elkander, ieder f 8,50 per maand gekost. JACOB te Liaai heeft het meest behoefte aan voortdurende hulp. De oogst op Liaai is zoo gering, dat de Radja, die werkelijk al doet wat hij kan, het gulle aanbod om JACOB van rijst te voorzien, met den besten wil onmogelijk kan volbrengen. Meestal mislukt de paddi-oogst voor een goed deel, door bijna onzichtbare wormpjes, die bij het invallen van late regenmousson de jonge rijstplantjes bij den wortel afeten. Vele heidenen willen niet eens de moeite doen om te planten, als de regentijd laat invalt; maar de christenen beplanten dan nog bovendien de verwoopen rijstvelden, zeggende: „als 't één mislukt zal, hopen wij, het ander gelukken”, en zoo hebben de christenen het reeds aan hun meerderen ijver te danken, dat zij eenige vaste spijs hebben, ook wanneer de heidenen geen korrel rijst bezitten. Na driejarig verblijf is mij gebleken, dat de Radja's geen genoegzame hoeveelheid rijst aan de goeroes kunnen verstrekken. Daarom ben ik bezig mij met Rotti in betrekking te stellen, om de ontbrekende rijst langs dien weg te bekomen. Met armoede en misgewas zal Savoe wel altijd te worstelen hebben. Men zegt, dat het wel veel erger is geweest dan thans; de meesten hebben dit jaar een weinig maïs, en dat is al heel mooi. Weest echter gerust voor de goeroes; zoodra wij slechts hun gebrek kennen, wordt er in voorzien. Niemand onzer leeft hier in weelde; doch daar kan men ook buiten; getuige, dat wij nog allen in leven zijn en ons werk met lust en opgewektheid verrigten.

Over aanplanting van kokos- of klapperboomen heb ik met de

diakenen gesproken. Zij zijn van mijn gevoelen, dat de aanplant van klappa het eenige is, waarvan men in 't verschiep eenig voordeel kan wachten. De goeroes moeten nu aan 't klappa planten, en de jeugdige christenen mogen niet achter blijven. Zoo bekomt men meer schaduwrijke plekken, en waar de afgevallen bladeren zich mengen met den kalkaardigen bodem, krijgt men eene soort kleiaarde, waarop goed gras zal groeijen, dat dan weder voor de schapenteelt voordeelen belooft, terwijl meerdere vochtigheid tevens meer vruchtbaarheid zal geven. Eerst na zeven jaren zullen de kokospalmen bepaald voordeel afwerpen, maar dan ook zal men met de kokosnoot eene soort van industrie in het leven kunnen roepen. Het bouwen van groote prauwen is op Savoe te bezwaarlijk, omdat het er volstrekt aan timmerhout ontbreekt. Koffij - wij beproefden de aankweeking daarvan op vele manieren; maar het mislukte. Ja, wat hebben wij niet al in deze drie jaren beproefd! en niet alleen wij, maar ook de jeugdige christenen. De grond schijnt alleen geschikt voor den suikerpalm, den kokosboom, en voor een weinig maïs en rijst. Al het andere belooft zoo weinig de inspanning, dat niemand er zich moeite voor geven wil. Het Christendom zal den Savoenees kunnen zijn en blijven „de éénige troost in leven en in sterven,” maar zal hem nooit een aardsch paradijs kunnen schenken. Intusschen zal het aannemen van het Christendom ook hier een en ander zeker veranderen. Het leidt tot nadenken, tot rondzien in de wereld, en tot de erkenning, dat, al vermag Savoe niet veel, het toch wel iets vermag. Geheel aan zich zelf overgelaten, moet het door eigen inspanning en ijver zich verschaffen wat het behoeft om niet geheel ten achter te blijven. Zoo was men voorheen gewoon slechts een stuk doek om het middenlijf te slaan, en ook de Savoese vorsten kwamen niet anders te voorschijn; - thans ziet men de eenvoudige christenen, vooral des Zondags, welvoegelijk gekleed. Voorheen hurkten allen, ook de grooten, in het stof neder;

men kende nauwelijks het gebruik van lamplicht; ook de vorsten tastten, na zonsondergang, in hunne zoogenaamde paleizen meestal in het donker rond, en sliepen, als de geringsten, op een vloermat. Het éénige waardoor zij zich voorheen van het volk onderscheidden, bestond in meerdere boosheid, geslepenheid, bloeddorst, enz. Dit alles wordt door de aanneming van het Christendom gewijzigd. Welvoegelijkheid in kleeding, oprigting uit het stof, het maken van slaapsteden, maar bovenal de beoefening van christelijke deugden, dit alles vervangt meer en meer het afschuwelijk verleden. Inderdaad, de godzaligheid is ook op Savoe tot alle dingen nut, ook tot de dingen van het tegenwoordige leven."

In een lateren brief van Amarassih, 3 Augustus 1876 zegt Br. TEFFER het volgende:

"Vroeger gewaagde ik van de hoop, die ik had, dat ook het eiland Randjoewa met het treurig verleden zou breken. Wat ik hoopte, is reeds geschied. Enkele Randjoewers, die op Savoe met de christenen kennis hadden gemaakt, met hunne gevoelens en handelingen (de vruchten van het christelijk onderwijs, zoo als de Savoenezen dit opvatten en beleven), hadden nagedacht over het verschil tusschen heidendom en christendom, en toen zij naar Randjoewa teruggekeerd waren, werd, op hun eiland, de overgang van Savoe tot het Christendom het onderwerp der gesprekken. Reeds vóór lang had ik gewenscht dit eiland, — den waren zetel van het Savoe-hindoeïsme — te kunnen bezoeken; maar nimmer bood zich daartoe eene geschikte gelegenheid aan. Eindelijk, toen ik andermaal, tot herstel van gezondheid, mij naar Amarassih moest begeven, werd mijn wensch en mijne bede vervuld. De kruisboot, waarmede ik naar Timor Koepang zou vertrekken, moest eerst Randjoewa aandoen. Twee diakenen, de broeder van Radja Seba en de broeder van Radja Liaai, vergezelden mij. Het doel van mijne komst werd al spoedig begrepen. De Radja van Randjoewa verzamelde zijne zoogenaamde rijks grooten, en zonder omwegen werd het ééne noodige

besproken. Tot laat in den nacht duurden die gesprekken voort. Men wilde, ja, maar men durfde niet zoo op eens al het voorledene laten varen. Veel had men vernomen van den ommekeer in 't gedrag van hun bekende christen-Savoe-nezen, en men prees het vele goede, door het christendom op Savoe gewerkt; maar... Randjoewa, de eigenlijke bewaker van den troon des Satans, kon dien troon niet zoo op eens omverstootten. De gemoederen waren wel voorbereid, maar slechts weinigen - voor zoover men wist, hadden zich voor het Christendom verklaard. De Radja zelf dacht er niet aan; maar zijne kinderen, en dit wist hij, hadden reeds lang gewenscht naar Savoe te gaan, om daar onderwijs te ontvangen, gedoopt te worden, en als christenen naar Randjoewa terug te keeren. Nog anderen waren met hen van hetzelfde gevoelen. Ook vernam ik, dat de vorige Radja op Timor Koepang had school gegaan, dat hij kon lezen en schrijven, en, ja waarlijk! een bijbel naar Randjoewa had meêgebracht. Zoo had dan ook hier het zuurdeeg zijne werking gedaan. Wel was de oogst nog klein, maar toch een twintigtal, waaronder de kinderen van den Radja, traden tot het christendom toe, op voorwaarde, dat ik hun een' godsdienstonderwijzer zou zenden. Ik beloofde dit, en zij verzekerden mij, dat het alsdan zeer zeker niet zou blijven bij dat klein getal. Het zaad des Evangelies, op Randjoewa uitgestrooid, zij den hemelschen Landman aanbevolen. Zijn woord zal niet ledig wederkeeren, en daarom met vertrouwen aan alle wateren gezaaid!

In het vorige jaar had ik drie familieleden van Radja TEMINTEH, een der hoofden van Amarassih, naar Savoe meêgenomen, met het doel om hen onze gemeentescholen te doen bezoeken; waarna zij dan naar Amarassih zouden terugkeeren, om te Lieu-mota de kinderen te kunnen onderwijzen, die anders naar eene te ver verwijderde negerij moesten schoolgaan, waarvan dan doorgaans niet veel kwam. Zeven maanden bleven de drie jongelieden ten onzent. Daarna nam ik hen weder mede naar Amarassih, stelde hen ter beschikking van

Radjah TEMINTEH, en rigtte op zijn verzoek eene school in, onder de leiding van den oudste der drie. Tot hiertoe zijn zij onder mijn oog werkzaam, en ik vertrouw, dat zij hun best zullen blijven doen, ook als ik weder vertrokken ben. Aan eene formele gemeenteschool had Amarassih, na het gebeure in het vorige jaar, werkelijk behoefte; want zonder zendeling of godsdienstonderwijzer zou de toetreding tot het Christendom gevaar loopen van niet te beantwoorden aan het doel, en de akker op Timor is te uitgebreid en te schoon, om dien geheel onverzorgd te laten. Ook Br. DONSELAAR begreep dit, en bezocht Amarassih in dezen tusschentijd. Zeven personen mogt hij door den doop aan de kleine gemeente toevoegen, en thans zijn er weder enkelen, die zich voor het Christendom hebben verklaard. Eene collecte voor het Nederlandsche zendelinggenootschap is ingesteld. Groot zullen de bijdragen wel niet zijn, maar ik hoop toch voldoende om de drie jongelieden, die zich met de school bezig houden, eenige vergoeding voor hunne moeite te bezorgen, zoodat het werk op Amarassih geen bezwaar voor het Genootschap zal opleveren. Mijne bemoeijing voor Amarassih is hiermeê afgeloopen. Wat ik er door Gods genade mogt doen, was als in 't voorbijgaan. Ziekte bragt mij derwaarts, en gaf aanleiding tot de stichting der kleine gemeente aldaar. Wel wil Radja TEMINTEH mij bepraten om weder drie andere van zijne familieleden naar Savoe meê te nemen, maar zulk een langdurig onderhoud van drie prinsjes is een te groot bezwaar voor ons gezin, terwijl wij zelven op Savoe vaak niet weten, hoe ons het noodige te verschaffen.

„Ik verlang zeer naar mijn gezin en naar Savoe. 't Verblif op Amarassih, zonder eigen haard, heeft ook groote bezwaren. Slechts noode kan men eenigen tijd verblif houden te midden van eene geheel heidensche maatschappij. Hoe is 't mogelijk, denk ik soms, dat men nog lofredenaars vindt van het lieve onschuldige heidendom! En een wonder tevens, zoo de jeugdige gemeenten er zich met der tijd boven verheffen door christelijke zeden en gewoonten.”

Tot zoo ver de berigten van Br. TEFFER, die wij gaarne in hun geheel hadden meêgedeeld, zoo plaatsgebrek het niet had verhinderd. In een korten brief, voor eenige dagen ontvangen, meldt hij nog, dat hij met verbeterde gezondheid op Savoe is teruggekeerd. De kist met goederen voor den kerstboom, even als eene bezending meel, is met groote blijdschap ontvangen, en onze Br. brengt aan allen, die er toe bijdroegen, zijn warmsten dank.

Als wij den gang van het zendingwerk op Savoe nagaan, hoe zouden wij dan Gods heerlijke wegen niet bewonderen, en de oneindige liefde niet prijzen, die voor dat eertijds zoo ongelukkige eiland zulke heerlijke dingen heeft gedaan. Savoe roept aan alle zendingvrienden toe: „houdt moed, gaat voort in des Heeren kracht! Niet alle arbeid is vergeefs. Daar zijn nog plekken gronds, waar het zaad in vruchtbaren bodem valt en tot rijke halmen opschiet. En nog wil de Heer van den oogst zonneshijn en regen op het gezaaide geven. Daarom, niet vertraagd, maar biddend en in hope volhard!” Het bedroeft ons, dat onze wakkere broeder TEFFER, die met Gods hulp in zoo korten tijd zooveel heeft gedaan, met telkens wederkeerende ziekte heeft te worstelen in het ongezond klimaat van Savoe. Ondanks een geschokt lichaamsgestel gaat hij voort te arbeiden, nederig en bescheiden, maar met al de energie des geloofs en met al de kracht der liefde; en heeft krankheid hem genoodzaakt elders heen te trekken, hij is nauwelijks een weinig hersteld, of wij vinden hem weêr op zijn' post, om aan zijne geliefde Savoenezen den vollen zegen van het Evangelie te brengen. God geve hem gezondheid en kracht, om naar de begeerte van zijn hart te blijven arbeiden, en stelle hem ook verder tot een' zegen voor velen! En het licht van 't Evangelie, op Savoe ontstoken, dat ook reeds naar buiten begint te schijnen, brande met telkens heerlijker glans, en spreide hoe langs zoo meer ook in den omtrek stralen van goddelijk licht!
